

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

יום הכפורים
ה'תשפ"ז

לעומקו של מקרא יום הכפורים

ורצונו לומר:

בְּעֵב הָעֵנָן. בע"ב שמות הקדש
היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט.
ועדיין יש ליתן טעם מה התכוון
באמרו: **הָעֵנָן**.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שהמילה **ענ"ן** היא כנגד מִנְּן התיבות
שבקריאת שמע **פרשה ראשונה**
ושניה. שכביכול נִשָּׂא הקב"ה על כנפי
קריאת שמע שאומרים ישראל לקיים
בזה ואתה קדוש יושב תהלות ישראל,
וכן נאמר **הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב**
הָעֵנָן, בע"ב שמות הק', ובמאה
ושבעים תיבות של ק"ש. שכן **ענ"ן**
בגימטריה 170. כמנין התיבות שיש
בפרשה ראשונה ושניה בק"ש.
ועל פי הדברים הנ"ל, יובן מה שמובא
בזהר חדש והביאו בעל **סדר הדורות**
בערך ר' יהושע בן לוי:

שלח לו רבן גמליאל לר' יהושע בן לוי
לאחר שנכנס חי לגן עדן, שיאמר לו **מה**
נעשה בהיכלות עליונים.

שלח לו ר' יהושע בן לוי שיש בגן עדן
מ"ב חדרים של אור למי שמדקדק

יום הכפורים

מתפילת יום הכפורים:

מְחִיתִי כָּעֵב פְּשָׁעֶיךָ וְכָעֵנָן
חַטָּאוֹתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גָּאֻלְתֶּיךָ.
(ישעיהו, מד, כב').

וכן נאמר: **הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב**
הָעֵנָן (שמות יט, ט').

יש ליתן את הדעת מה הוא **העב**
והענן שבהם **בא אלינו** כביכול
הקב"ה, ובדמיונם מוחה ה' פשעינו.

לפשט הדברים ובדרך המשל
והנמשל, יש לומר שביום הכפורים
התשובה קלה ומתקבלת ביותר, והיא
עת רצון, כעבים האלו אשר יעופו
ברוח, וברגע קטון ואינם.

ועל דרך הרמז והסוד יש לומר
כמובא בזהר הק', זהר חדש ספרא
תנינא: **נְהָא אֵיהּ בְּעֵב הָעֵנָן**, וּמָגֵה
אֲשַׁתְּכַח שֵׁם בֶּן **ע"ב שְׁמֵהּ** [ע"ב
שמות היוצאים מג' פסוקים בפרשת
בשלח וַיִּסַּע וַיָּבֹא וַיֵּט. [פרק יד, פס' יט-
כא].

לעומקו של מקרא יום הכפורים

**כָּעֵב פִּשְׁעֶיךָ וְכָעֲנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוֹבָה
אֵלַי כִּי גָאֻלְתִּיךָ.**

ענ"ן בגימ' **ע"ב**, **מ"ח**, **נ'**, הרי **ענ"ן**.
ועוד **ע"ב** של ויאמר הרי **בע"ב**
הענ"ן.

ב' וה' הנותרים של **בע"ב** **הענ"ן** הרי
הם כנגד תיבת **אמת** הנוספת **ושש**
תיבות של פסוק ראשון].

ועוד יש לומר, שעל ידי ההשתדלות
בכוונות שמות הקדש, ובתיבות ק"ש,
הרי בזה מתקנים בתשובת המשקל את
מה שכביכול פגמו בהם, ולכן ימחו
פשעיו **כעב וכענן**. **שהעב והענן** הם
כנגד שמות הקדש.

ולעומקו של מקרא יש לומר לפי
דברים אלו, שלכן מובא בזהר
ובתיקונים לכוון בק"ש **בשמות ע"ב**
ומ"ב. [כמובא בפירוט בלעומקו של
מקרא לפרשת בשלח].

וכן תוספת ה-ו' של **וְכָעֲנָן**, מחיתי כעב
פשעך וכענן חטאתך, תוֹרָה על עוד **שש**
תיבות שהקורא ק"ש משתדל בהם, והם
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והם
המכה בפטיש של תשובת האדם, כי

בקריאת פרשה ראשונה "ואהבת" שיש
בה **מ"ב תיבות**,

[ויחד עם פסוק ראשון הרי הם **מ"ח**
תיבות, כמבואר לקמן]

ואח"כ הראה לו **ע"ב מדורין** של אור
למי שמדקדק בפרשה שניה מ"והיה אם
שמע", עד תיבת "ושמתם" ועד בכלל.
שהם **ע"ב תיבות**.

ואח"כ הראה לו **נ' שערים** של אור
למדקדק מ"את דברי אלה" עד "כימי
השמים על הארץ", שיש בהן עוד **נ'**
תיבות.

ואח"כ הראה לו עוד **ע"ב היכלות של**
אור למדקדק מן **ויאמר עד אמת**
שבפרשת ציצית, כולל החזרה על הג'
תיבות של ה' **אלקיכם אמת**.

[ויחד עם תיבת **אמת** הרי הם **ע"ב**
תיבות ועוד אחת, כמבואר לקמן]

ואח"כ הראה לו חדרים ומדורין
והיכלות של **חשך** למי שאינו מדקדק
בהם.

ואשר על כן יובן על נכון מה
שאומרים בתפילת יום הכפורים **מְחִיתִי**

לעומקו של מקרא יום הכפורים

**אָבֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שָׁהָן נִקְיִים
כְּמִלְאָכִי הַשָּׁרָת, הֵן אוֹמְרִים אוֹתוֹ
בְּפִרְהֶסְיָא, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד. [עכ"ל].**

וכן מובא בפסחים נו עמ"א, דאמר
רשב"ל ויקרא יעקב אל בניו ויאמר
האספו ואגידה לכם (בראשית מט, א')
ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין
ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס
ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא
ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו
עשו אמרו לו בניו שמע ישראל
(אבינו) ה' אלהינו ה' אחד. כשם שאין
בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא
אחד.

באותה שעה פתח יעקב אבינו
ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד.

אמרי רבנן היכי נעביד, נאמרוהו, לא
אָמְרוּ משה רבינו. [ששבח זה אינו
כתוב בתורה].
לא נאמרוהו, אָמְרוּ יעקב. התקינו
שיהו אומרים אותו בחשאי.

ויש לעיין ממה שהביאו התוס'
(ברכות, ג. ד"ה ועונין) בשם מה
שאומרים העולם, לגבי הקדיש,
שלכך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי

חביבין דברי סופרים. ובעיקר שהוא שבח
גדול של המלאכים.

**ואשר על כן אמירת ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד בקול רם ביום
הכפורים מְלַבֵּנָת וּמְזַכֶּכֶת את תשובת
האדם.**

~~~~~

אמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם

בשלחן ערוך אורח חיים-סימן תריט
סדר ליל יום הכיפורים: בליל יום
הכיפורים ומחרתו אומרים ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם.

והלכה זו היא על פי המדרש רבה
ואתחנן: רַבְּנָן אָמְרִין, בְּשַׁעָה שְׁעֵלָה
מִשָּׁה לְמָרוֹם שְׁמַע לְמִלְאָכִי הַשָּׁרָת
שְׁהִיו אוֹמְרִים לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ
שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְהוֹרִיד
אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה אֵין יִשְׂרָאֵל
אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּפִרְהֶסְיָא, [בקול], אָמַר
רַבִּי אֲסִי לָמָּה הִדְבָּר דּוֹמָה לְאַתָּה שְׁגָנָב
קוֹזְמִין מִתּוֹךְ פְּלִטִין שֶׁל מְלָךְ, נִתְּנָה
לָהּ לְאַשְׁתּוּ וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְקַשְׁטִי בָּהּ
בְּפִרְהֶסְיָא אֲלֵא בְּתוֹךְ בֵּיתָךְ.

לעומקו של מקרא יום הכפורים

כשבחם של המלאכים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ואין הם מתקנאים בו, שהרי הם יראים מפניו ואף הולכים בשליחותו. אבל אנו שאין המלאכים מתיראים ממנו, אין לומר בקול פרט ליו"כ.

ובתרגום ירושלמי על התורה, פרשת ויחי, מובאים דברי יעקב אבינו לבניו בדרך אחרת:

באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר **יהא שמיה רבא מבורך לעלם ולעלמי עולמיהא.**

נמצאנו למדים מדברי התרגום הירושלמי שהתרגום [שאינו מילולי] של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא **יהא שמיה רבא מבורך לעלם ולעלמי עולמיהא.**

ואשר על כן יובנו על נכון דברי המדרש רבה ואתחנן, **אָבֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שָׁהָן וְקִיִּים כְּמִלְאֵי הַשָּׁרֵת, הֵן אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּפִרְהֶסְיָא [בקול רם] בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֵד.**

ולפי שאמרו חז"ל כל האומר יהא שמיה רבא מבורך לעלם ולעלמי עולמיהא

שתפלה נאה ושבח גדול הוא, על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו. **ואע"פ** שדחו התוס' טענה זו לגבי הקדיש, הרי ודאי היא תקיפה ועומדת לגבי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהרי תפלה נאה ושבח גדול הוא, ועוד שהוא לשון המלאכים עצמם, ולקחה מהם משה רבנו וְהוֹרִינָה לְיִשְׂרָאֵל, **ובודאי יתקנאו בנו המלאכים באומרנו אותה בקול רם.**

משמע מכל הנ"ל שאין אומרים בשכמל"ו בקול רם מפני הקפידא של המלאכים. פרט ליום כפור שאז אנחנו כמלאכים, לא אוכלים ולא שותים, ולכן לא יתקנאו בנו ואפשר לאומרו בקול רם.

ולעומקו של מקרא יש לשַׁבֵּר את האוזן לגבי יעקב אבינו (לעיל, ופסחים נו.), מנין ידע יעקב לומר שבח זה של המלאכים, ומדוע לא חשש לאמרו בקול רם, **יש לומר** שהרי דמותו חקוקה בכסא הכבוד, ומלאכים עולים ויורדים בו בסולם, לראותו בשינתו בבית א-ל, והיו מלאכים מתיראים ממנו ואף עָשׂוּ כְרִצּוֹנוֹ לִילֵךְ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ כְּנֹאמֶר וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים וכו'. לכן פתח ואמר

לעומקו של מקרא יום הכפורים

עוד בעניין "יהא שמיא רבא" ו"ברוך שם"

מובא בפסחים כנ"ל [נו עמ'א'], דאמר רשב"ל ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם (בראשית מט,א') ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו אמרו לו בניו: שמע ישראל (אבינו) ה' אלהינו ה' אחד. כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד.

באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ובתרגום ירושלמי על התורה, פרשת ויחי, מובאים דברי יעקב אבינו לבניו בדרך תרגום לארמית:

באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר יהא שמיא רבא מבורך לעלם ולעלמי עולמיא.

כלומר יהא שמיא רבא הוא התרגום של "ברוך שם".

בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, אפילו של שבעים שנה, יש צד לומר שהוא הדין ל"ברוך שם", שהוא התרגום של "יהא שמיא רבא", שהיה ראוי לאומרו גם בכל כוחו. אלא ש"ברוך שם" הוא שפת המלאכים ויתקנאו בנו, לכן יש לאומרו בשקט, פרט ליום הכפורים שאנו כמלאכים, ואז אף מצוה לאומרו בקול רם, כדין "יהא שמיא רבא".

ויהא שמיא רבא שהוא התרגום של ברוך שם, [לפי תרגום יונתן בפר' ויחי] אפשר לאומרו בקול רם, שהרי אמרו העולם שאין המלאכים מבינים שפת הארמית. ולכן לא יתקנאו בנו באומרנו בקול יהא שמיא.

ומעתה, יש לנו ללמוד מזה על זה, ובאומרנו בקול רם יהא שמיא רבא מבורך לעלם ולעלמי עולמיא? קנן לתרגום שהוא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ובאומרנו בלחש בשאר ימות השנה לבד מיום כפור ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, קנן ליהא שמיא רבא מבורך לעלם ולעלמי עולמיא.

לעומקו של מקרא יום הכפורים

ואשר על כן אומרים יהא שמיא רבא
בארמית כדי שלא יתקנאו המלאכים,
כמאמר העולם, כי שבח נאה הוא של
המלאכים שהרי הוא תרגום של
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

וכשהובאו הדברים לפני רבי שלמה
פישר זצוק"ל [ראש ישיבת איתרי
בירושלים], הגיע למסקנה כי אכן,
צריך לומר שלגד עיני התוספות לא
היה התרגום הנ"ל. כי הקדיש הוא לא
עוד תפילה יפה, וכדבריהם: **שהרי**
כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי,
אלא התרגום הירושלמי על פרשת ויחי
הוא מורה בעליל כי **"יהא שמיא רבא"**
הוא תרגום של **"ברוך שם כבוד**
מלכותו לעולם ועד" שהוא השבח
הגדול של המלאכים המתקנאים במי
שאומרו בקול מלבדם. ואשר על כן
אומרים אותו בלחש ביום חול, פרט
ליום כיפור שבנ"י כמלאכים ואומרים
"ברוך שם" בקול, כביכול ברשות
המלאכים, ואין המלאכים מתקנאים.

ואשר על כן, ביום כפור כשישראל
כמלאכים יאמרו **"ברוך שם" בקול רם**
כמו שאומרים **יהא שמיא רבא,** ובכך
קורעין להם גזר דינם אפילו של

ולפי זה יפלא מה שדחו התוספות את
מה שאומרים העולם כמובא בתוס'
[ברכות ג.] ד"ה ועונין:

וגם מה שאומרי' העולם לכך אומרים
קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה
ושבח גדול הוא, על כן נתקן בלשון
תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו
מתקנאין בנו.
והתוספות דוחים טענה זו: **וזה אינו**
נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם
בלשון עברי.

ומכח דחייתם התוספות מבארים בדרך
אחרת מדוע הקדיש נאמר בארמית:
שהיו רגילין לומר קדיש אחר
הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא
היו מבינים כולם לשון הקודש לכך
תקנוהו בלשון תרגום שהיו הכל
מבינים שזה היה לשונם.

ויקרא למעיין בדברי התוספות
ובדברי התרגום הירושלמי הנ"ל, שאין
כל צורך לדחות את מה שאומרים
העולם. שהרי לפי התרגום, **"יהא**
שמיא רבא" הוא התרגום של **"ברוך**
שם כבוד מלכותו לעולם ועד" השבח
הגדול של המלאכים המתקנאים במי
שאומר אותו בקול בקריאת שמע.

לעומקו של מקרא יום הכפורים

אלהים אמת. והוא צירוף מובן שהצירוף **לעבדך באמת** כי אתה **אלקים אמת**, הוא אותו ענין.

אך לעומת זאת, **ביום כפור** הנוסח הוא שונה: וטהר לבנו לעבדך **באמת**, כי אתה **סלחן לישראל**. ויש ליתן את הדעת מה הקשר בין **אמת** ובין **סלחן**.

ולעומקו של מקרא י"ל שמצינו כי אחת מי"ג מידות של רחמים היא האמת. ויש לעיין שהרי מדת האמת אינה מדת רחמים כלל וכלל, כי אם מדת הדין. כפי שנאמר יקוב הדין את ההר. וזה שייך רק במדת האמת. ויש ליתן טעם כיצד נהיתה מדה זו למדת הרחמים.

ובשימת לב יש לומר כי מדת האמת היא אמצעית בתוך כל י"ג המידות. [לפי אחת השיטות]: ה' ה' אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד **ואמת** נוצר חסד לאלפים נושא עוון ופשע וחטאה ונקמה. נמצא שיש מידות רחמים מכאן ויש מידות רחמים מכאן **והאמת** בתווך, כלשון המאזניים. לומר לך שכל י"ב מידות הרחמים מימין ומשמאל מהאמת נמצאים.

ואמנם כן, האמת היא מדת הדין, ושאר כל הי"ב מידות הן מידות הרחמים, והם לפני משורת הדין. אך

שבעים שנה, לגמר חתימה טובה לחיים טובים ארוכים ולשלום.

והשתא דאתית להכי, נימא בה מילתא, לענין בשכמל"ו בקול בימי החול. שכל הקפידא של המלאכים היא כאשר משתמשים בשבח שלהם לשבח להקב"ה בתוך השבח הגדול שלנו, בתוך קריאת שמע שאנו קוראים לשם מצוה. וכדברי המדרש רבה לעיל, שלא יאמרו כי גנוב הוא עמנו כדי לשבח בו את בוראנו.

אבל שלא בעת ק"ש, כגון תפילת התינוקות, או בדרך לימוד וכד' אין כל קפידא כלל. **ואדרבה**, שבח הוא למלאכים שאנו מכבדים ומוקירים ומפרסמים את שבחם.

~~~~~

וטהר לבנו לעבדך באמת
המדה "אמת" בצירופה עם
"סלחן"

בנוסח התפילה של ראש השנה מובא:
וטהר לבנו לעבדך באמת, כי אתה

לעומקו של מקרא יום הכפורים

לפי החשבון. אך מדת הסלחן היא לפנים משורת הדין והאמת.

וכן מובא באוהב ישראל מאפטא, על הפסוק בתהלים (יז, ב') **מִלְפָּנֶיךָ מִשְׁפָּטִי יֵצֵא**. שמדת המלפניך היא מדה שלפנים משורת הדין ואינה בחשבון של שכר ועונש. כדכתיב וְתַנִּיתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֵי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם.

^^^

כִּי בְעֵינֶיךָ אֲרָאָה עַל-הַכִּפּוּרֹת
(טז, ב)

יש ליתן טעם לְאָמְרוֹ בְּעֵינֶיךָ. ולפשוטו של מקרא יכולין הכתוב לענן הקטורת אשר על הכפורת, כבפסוק יג' וְנָתַן אֶת-הַקְטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְכִסָּה עֵנָן הַקְטֹרֶת אֶת-הַכִּפּוּרֹת אֲשֶׁר עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת.

ועל דרך הצח, יש לומר שהוא ענן של אהבה המכסה על הכפרת המכפרת על כל פשעים. שכן:

וְכִסָּה עֵנָן הַקְטֹרֶת בגימטריה קטנה 3 היא גימטריה קטנה של תכסה אהבה ככתוב וְעַל כָּל-פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֱהָבָה (משלי י, יב') וכאן מתגלית מדת

בלי הדין אין המדה של לפנים משורת הדין ניכרת. וכדי שיהיה לפנים משורת הדין צריכה להיות מבוררת מדת הדין. ואשר על כן ברא הקב"ה את העולם במדת הדין ואחר כך שיתף בבריאה את מדת הרחמים. לכן מידות הרחמים נשענות על לשון המאזניים של האמת. של הדין. ובזה הופכת מדת הדין אף היא למדת הרחמים. באשר היא מבררת את הרחמים.

ולכן הובא בנוסח התפילה סלחן יחד עם אמת. וטהר לבנו לעבדך באמת כי אתה סלחן. כי מדת הסלחן מתבררת מתוך מדת האמת.

או פֶּלֶךְ לְדֶרֶךְ זו. מדת האמת היא מדת יקוב הדין את ההר. ובראש השנה, דאיכא תקיעות שופר שממתקות את הדין, אפשר לומר מדת האמת. וטהר לבנו לעבדך באמת כי אתה אלקים אמת.

אך ביום כפור שאין לנו מיתוק הדין על ידי השופר, ועוד יתירה מזו, שאנו מזכירין כל עוונותינו, אנו מזכירין יחד עם מדת האמת את מדת הסלחנות. וטהר לבנו לעבדך באמת, כי אתה סלחן לישראל. שמדת הסלחן היא מעל ומעבר למדת האמת. שמדת האמת היא לפי הדין,

לעומקו של מקרא יום הכפורים

והיינו ארץ גזירה, ארץ שגזר עליה
אדם הראשון לא לישוב. להיות מדבר.
וזה שתרגם אונקלוס אל ארץ גזירה.
לארץ דלא יתבא.

הרחמים ואהבת ה' ביפי תפארתה,
ואשר על כן נאמר בה פִּי בְּעֵנֶן אֲרָאָה
על-הכפֿרת.

^ ^ ^ ^

ולעומקו של מקרא יש לומר
שהמילה יתבא שהובאה באונקלוס
לתרגום של ישוב, היא גם לשון
תשובה. והשעיר המשתלח הוא כנגד
עשו הרשע. שנגזר עליו שלא לישוב,
ולא יתיישב ביישובו של יעקב. אלא
בארץ שער.

ביאור איש עתי ו ארץ גזירה

וְשַׁלַּח בֶּן־אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה: וְנִשָּׂא
הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל אֲרֶץ
גְּזֵרָה
(טז, כא-כב')

ארץ גזירה

וזה שנאמר בו וילך אל ארץ מפני
יעקב אחיו (בראשית לו, ו'). מאי וילך
אל ארץ, אל ארץ גזירה, אל ארץ
שנגזר עליו לילך שם ולא לישב כאן.

תרגם אונקלוס לארץ דלא יתבא.
ארץ שלא נתישבה. ויש להבין שייכות
התרגום דלא יתבא לארץ גזירה.

וזה סוד השעיר המשתלח, הוא
עשו, אשר בכל יום כיפור משתלח
מחדש אל ארץ גזירה, מפני יעקב,
וישראל ישכון לבטח בתשובה.
שנאמר וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב. והוא גם לשון
ישוב וגם לשון תשובה.

ויש לפרש כמובא במסכת ברכות
(לא.), מאי בְּאֶרֶץ לֹא עֵבֶר בָּהּ אִישׁ וְלֹא
יָשֵׁב אָדָם שָׁם (ירמיהו ב, ו'), אם לא
עבר כיצד ישב, אלא לומר לך כל מקום
שגזר עליו אדם הראשון לישוב
נתישבה. וכל מקום שלא גזר עליו
לישוב לא נתישבה.

ועל ידי כך לא תתקיים בעשו
ברכת יצחק לעולם. שהרי יצחק ברכו
והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל
צוארך. ומאי כאשר תריד, נוטריקון

וכאומרם: כל מקום אשר גזר עליו
לא לישוב, לא נתישבה.

איש עֲתִי

ואשר על כן נאמר ביד איש עֲתִי.
לפשטן של דברים, איש עֲתִי שהוא
מוכן ומזומן לכך. אך לעומקו של
מקרא היא העת המיוחדת שבה
ישראל עולים מעלה מעלה.

ועוד, שהיא עת גאולתנו ופדות
נפשנו, שאין ישראל בגאלין אלא
בתשובה.

ועוד ירמוז אִישׁ עֲתִי למלך המשיח,
בעת המיוחדת, וישלח את השעיר אל
ארץ גזירה, שם יתגזרו וישתברו
עצמותיו, שכן נצטוינו למנות עלינו
מלך, להכרית זרעו של עמלק, ולבנות
בית מקדשנו בב"א.

^^^

כאשר תראהו יורד. וביום הכיפורים
אין ליעקב ירידה אלא רק עלייה.

שנאמר (טז, כד') וַעֲשֵׂה אֶת-עֲלֹתֶיךָ
וְאֶת-עֲלֹת הָעֶם. אל תקרי עֲלֹתֶיךָ אלא
עלייתו, ואל תקרי וְאֶת עֲלֹת הָעֶם אלא
ואת עליית העם.

שיום כפור וקרבתו מעלים את העם
לדרגה רוחנית עליונה. ואין לעשו כל
שליטה בו.

^^^